

Entrevista a

M. MARGALIDA PERELLÓ PONS

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

Maria Margalida Perelló Pons (Maria de la Salut, 1996) és graduada en història per la Universitat de les Illes Balears, màster universitari d'estudis avançats i investigació en Història. Societats, poders i identitat per la Universitat de Salamanca. En l'actualitat és doctoranda en Història Moderna per la Universitat de les Illes Balears.

És membre del Secretariat Germanies 500 i autora del llibre "La Germania mallorquina. Un estat de la qüestió", amb el qual ha quedat finalista del VI Premi Font i Roig d'Assaig (2020) convocat per l'Ajuntament de Maria de la Salut.

Hem parlat amb ella del seu llibre i, de retruc, de diverses qüestions relacionades amb la commemoració dels 500 anys de la Germania mallorquina.

En el documental sobre la Germania mallorquina dius que no estàs d'acord en que Mallorca sigui considerada "l'illa de la calma"...

És un fals mite fer creure que Mallorca sempre ha estat una bassa d'oli

És una afirmació que en Santiago Rusiñol va popularitzar a principi del segle XX i de la qual en discrep profundament. És un fals mite fer creure que Mallorca sempre ha estat una bassa d'oli. Com es va posar de manifest en el guió de l'acte de divendres a l'Auditori d'Alcúdia, hi ha un fil roig que enllaça un grapat d'alçaments que s'han donat a la nostra història en què es reclamaven millores en la qualitat de vida de la població. Dins els 500 anys posteriors a la Germania, podem veure això en la Guerra de Successió, la Guerra

Civil, la lluita en defensa de Sa Dragoneira, i tantes altres.

Formes part de la Comissió Cívica de 500 anys de la Germania. Ens pot explicar una mica quan es va constituir?

Un mes abans de l'esclat de la pandèmia, el febrer de 2020, ens vàrem començar a reunir per tal de preparar tot allò necessari per a la commemoració dels 500 anys. S'ha elaborat una unitat didàctica per a l'Ajuntament de Palma, una cronologia que es pot consultar al web, unes rutes dels agermanats per Palma amb les cases i els llocs més destacats de la revolta a càrrec d'en Gaspar Valero, un Manifest que es va llegir el passat 7 de febrer a molts indrets i al qual s'han adherit molts ajuntaments de l'illa i, també, el Consell Insular de Mallorca.

Qui forma part de la Comissió Cívica? Per què es va triar el lema "500 anys de lluites compartides"?

Entitats com les Fundacions Darder-Mascaró, l'Assemblea Sobiranista de Mallorca i l'Obra Cultural Balear, a més de persones de prestigi que, d'una manera independent, s'hi han incorporat; com Gaspar Valero o Bartomeu Mestre.

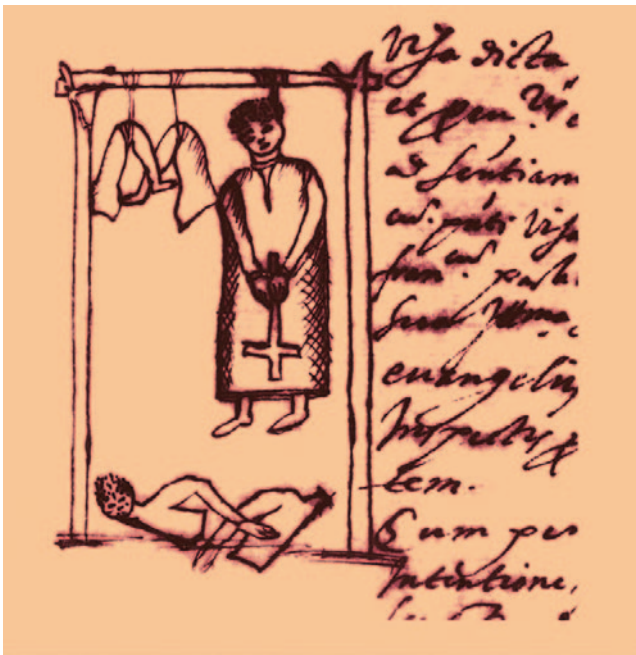
Com t'he comentat a la primera pregunta, el lema fa referència a aquest seguit de revoltes i mobilitzacions que s'han produït a Mallorca d'ençà del 1523. No és cert que tot s'aturà amb la derrota dels agermanats; en el segle XVII i en el XVIII hi va haver intents d'una nova Germania que ben aviat varen ser sufocats.

Passem a parlar del teu llibre, com diria n'Umbral. Dius que l'has escrit amb dos objectius principals. Quins són?

Per una banda, fer un recull de tot el que s'ha escrit sobre la Germania des del segle XVI fins avui, com una mena d'inventari de publicacions. I per l'altra, presentar un relat sobre els fets d'una manera didàctica i amb un llenguatge molt entenedor. Al final hi he incorporat una referència a la Germania a Maria de la Salut, el meu poble, que en aquella època depenia de Santa Margalida. En una paraula, donar llum a uns fets desconeguts per a una majoria de la població de Mallorca, d'una manera amena i, alhora, rigorosa.

Parles de l'oblit de la Germania i de la seva nul·la presència en la cultura popular de Mallorca. Per quin motiu va passar això? Per què tanta severitat?

Sabem que en els segles XVI i XVII circulaven llibres sobre la Germania, però avui ningú sap on són. També està cons-

Maria Margalida Perelló

La Germania mallorquina Un estat de la qüestió

LEONARD MUNTANER EDITOR

tatat que en el segle XIX hi va haver una depuració a l'Arxiu del Regne de Mallorca en què es varen cremar uns 11.000 lligalls, entre els quals hi podria haver tota aquesta documentació. Les principals referències que tenim de la Germania depenen d'en Josep Maria Quadrado, que va ser un continuista de la repressió contra els revoltats, que recull la informació de la meitat de pobles de l'illa, precisament aquells en què l'alçament va tenir més poc seguiment. No diu res, per exemple, dels indrets en què es lliuraren les batalles més decisives, com Muro, Sa Pobla o Inca.

Quins varen ser els motius que provocaren l'esclat de la Germania el mes de febrer de 1521?

Varen ser múltiples i diversos, amb un cúmul de causes que s'havien congriat entre els segles XIV i XVI. No podem donar per bona la visió reduccionista que atribueix l'inici de la revolta a qüestions econòmiques i a un seguit de males collites. Cal que hi afegim la confrontació entre ciutadans i forans, les grans desigualtats en la contribució, la necessitat

de depurar uns càrrecs extremadament corruptes, l'ocupació de les institucions per part de l'oligarquia; entre d'altres causes.

Si ens hi fixam bé, veurem que les demandes del 1391, del 1450 i del 1521 amb l'inici de la Germania tenen un bagatge comú. La bolla s'havia anat fent grossa i el descontent dels sectors més populars com els menestrals i els pagesos ja no tenia aturador.

Hi ha dues etapes a la Germania mallorquina amb dos cappers, com són en Joan Crespí i en Joanot Colom. Per què varen destituir en Joan Crespí com a cap dels agermanats?

Sempre s'ha dit que hi ha dues etapes en la Germania: una de moderada amb en Joan Crespí, i una altra de radical amb en Joanot Colom. Però això no és cert. Fixa't que és sota les ordres d'en Joan Crespí que es produeixen fets com l'alliberament dels esclaus, l'assalt al Castell de Bellver i els enfrontaments a la Llotja de Palma.

El descontent dels sectors com els menestrals i els pagesos ja no tenia aturador

El cas és que el setembre de 1521 el rei Carles I va enviar unes cartes als agermanats en què demanava que es volia reunir amb ells. Crespí era partidari que anassin en persona a aquesta trobada, cosa que va ser rebutjada per la majoria dels revoltats. Aquesta postura va ser interpretada com si en Crespí tengués una actitud de col·laborador amb el rei i, per això, el Consell General de la Germania va demanar la seva destitució.

Després hi va haver una diarquia amb en Pau Casesnoves i en Jordi Moranta com a dirigents. Amb la desaparició de Moranta, qui agafa cada vegada més poder és en Joanot Colom, que comença a actuar d'una manera dictatorial, al marge de l'òrgan col·legiat que era la Tretzena, i amb una actitud cada cop més severa amb els contrarevolucionaris.

Per què no va poder triomfar la Germania? Per quin motiu es va estroncar el seu somni?

Perquè varen arribar les tropes reials, amb mercenaris, que varen esclafar a sang i foc l'alçament de menestrals i pagesos. A mesura que les tropes fidels a Carles I anaven guanyant terreny i s'imposaven a les batalles de cada poble, la causa agermanada perdia suport popular. A més hem de tenir en compte que el canvi de bàndol era freqüent, segons el desenvolupament de l'alçament, les crides del rei o els avenços de l'exèrcit mascarat.

Quin va ser el paper de la dona durant la Germania?

Les dones varen tenir un paper essencial durant la revolta, com en tot. Feien de sermonadores i de pregonadores, mentre els homes no hi eren. Han pervingut fins a nosaltres els noms d'algunes d'aquestes agermanades tan insignes; com na Joana Falaguera, que era considerada "capmare de la Germania"; o na Jaumeta Mira. Fins i tot sabem que a Manacor hi va haver una dona que lluità a la batalla. Les tasques que les dones feien en suport de la revolta eren preparar el menjar, rentar la roba i tenir cura dels agermanats, entre d'altres.

Les dones varen tenir un paper essencial durant la revolta

Hi ha qualificatius referits a les dones en el sentit de: "si aquesta hagués estat un home, hauria estat una bona matedora", o "dona molt agermanada", o "si hagués estat home, seria molt sanguinària". També hem de tenir en compte que, en moltes ocasions, les dones agermanades es varen casar un cop

acabada la revolta amb altres agermanats; la majoria de vegades amb un carregament de fills. Només a la batalla de Sa Pobla hi varen morir 1.000 agermanats, amb el nombre de vídues que això suposava.

Hi ha haver diferències entre Ciutat i la Part Forana en el seguiment de l'alçament?

A diferència dels alçaments de 1391 i 1450, dirigits pels pagesos, la revolta agermanada començà encapçalada pels menestrals de Ciutat. Si bé és cert que, passades dues setmanes de l'esclat, els pagesos de la Part Forana s'hi havien tirat de cop. També cal tenir present que hi hagué pobles en què es varen haver de fer crides en suport a la Germania, perquè aquesta no havia obtingut cap suport.

Hi havia un clima de por molt gran i, qui s'ho podia permetre, es pagava una guàrdia de bandolers. Els mascarats es varen refugiar a Santueri, a Alcúdia, al Castell de Bellver o a les seves possessions de la Part Forana, amb guàrdia personal.

Pel fet de tenir murades, Alcúdia es va convertir en el refugi dels mascarats

Quin va ser el paper de la ciutat d'Alcúdia, tan fidel a la causa de l'emperador Carles?

Pel fet de tenir murades, Alcúdia es va convertir en el refugi dels mascarats que no varen poder fugir de l'illa; cosa que no vol dir que no hi hagués agermanats entre els alcudiençs. També cal tenir present la frontera natural que suposava el mar per a fer més difícil el setge per part dels revoltats. Sense el suport de Menorca, la ciutat d'Alcúdia i la causa dels antiagermanats no hauria resistit; per això va ser tan important aconseguir l'alçament de l'illa veïna per a aturar l'abastiment de la ciutat del nord de Mallorca.

Hi ha més memòria dels "comuneros" castellans que de la Germania mallorquina. Com és això?

Hi ha moltes diferències. Fixa't que el 23 d'abril és la festa de Castella i Lleó en record de la lluita dels "comuneros", perquè en aquesta data es recorda la batalla de Villalar. Durant el moviment del Romanticisme, en el segle XIX, es va elaborar tota la història dels "comuneros" com a símbol de la llibertat i dels drets del seu país. A Mallorca es va fer poca cosa durant el Trienni Liberal, en què es va publicar un diari que es deia "El eco de Colom" o es despenjaren, després de 299 anys, les restes del cap de Joanot Colom exposades a la Porta Pintada de Ciutat. En els cas dels "comuneros" han esdevingut un mite nacional de Castella, amb personatges com Padilla i Maldonado, que tenen carrers, places i estàtues dedicades.

Ens pots explicar una mica, com fas en el llibre, el concepte de Germania?

Té a veure amb la idea de germà, d'unió entre iguals; en contraposició al conflicte de bàndols que va existir durant tants segles a Mallorca. Cal tenir present que, mentre va durar la Germania, es va donar un alto al foc acordat entre els nobles a cada una de les viles; un fet del tot insòlit. En tot cas, es va tractar d'un conflicte de classe, de sectors socials, la qual cosa suposa un canvi de concepció important. Tot plegat en un context europeu en què hi va haver altres revoltes, com en el cas dels camperols alemanys.

Això posa de manifest que el fet de viure en una illa no ha de suposar, en cap cas, estar aïllat. La Germania està relacionada amb les "Hermandades" de Castella, que es remunten al segle XII; o la Revolta dels Irmandiños, produïda al Regne de Galícia entre el 1467 i el 1469.

La repressió va ser molt més visceral a Mallorca que a València o a Castella

Per què va ser tan dura la repressió contra els agermanats?

La repressió va ser molt més visceral a Mallorca que a València o a Castella, que havien viscut un alçament semblant. En el cas de la nostra illa se'ls

condemnaven a la mort, a galeres o a l'exili. Una vegada acabada la revolta, entre 1523 i 1524, encara hi va haver 250 persones sentenciades. Si al final de la Revolta Forana el càstig contra les dones era tallar-los la llengua, ara se les penjava. Pel que fa a la repressió econòmica, l'any 1550 encara es pagava el deute generat per la Germania.

Quin aprenentatge creus que en podem treure de la Germania?

Trencar la percepció errònia que abans la gent era beneïta, perquè no sabia llegir. Malgrat la gent fos analfabeta o no conegués gaire lletra, tenia ideologia i desitjava una vida millor. I que el procés evolutiu no sempre ha anat acompanyat d'un procés ideològic. En destacaria la valentia de tants homes i dones contra els nobles i el rei per tenir una existència més digna.

El món educatiu té un deute amb la revolta agermanada?

Sens dubte, no només amb la Germania sinó també amb la història de Mallorca i de les Balears en general. Els alumnes saben més coses de la Revolució Russa que de l'alçament agermanat, malgrat que els quedi tan llunyana; i això no pot ser ni no ens podem permetre. Han de connectar i conèixer, ni que siguin dues pinzellades, el que passava aquí. No poden ignorar els seus orígens ni la història del país que els acull.

Els alumnes saben més coses de la Revolució Russa que de l'alçament agermanat

Per això, em semblen molt encertades les iniciatives que reclamen la inclusió de la Història i cultura de les Illes Balears dins el currículum escolar, ara que s'ha de desenvolupar la implantació de la nova Llei d'Educació.

Moltes gràcies, Maria Margalida, pel teu temps i pel teu entusiasme a l'hora de transmetre els tresors amagats de la nostra història i de reviu la memòria dels vençuts. ■